

Çevre Sorunlarına Alternatif Bir Çözüm Aracı Olarak Yükseköğretimde Çevre Eğitimi

Abdullah Karataş
Niğde Üniversitesi, Niğde

Özet

Günümüzde çevre sorunları çok önemli boyutlara ulaşmaktadır. İnsanların doğaya karşı bilinçsiz davranışlarını sürdürmeleri çevre sorunlarının bugünkü duruma gelmesinde en önemli etkidir. Koruyucu yasalar her ne kadar etkili olsalar da insanların çevreye karşı bakış açıları değiştirilmedikçe istenilen sonuca ulaşılamamaktadır. Gençler bir toplumun umududur. Yükseköğretimde çevre eğitimi ile bilinçlendirilen gençler daha güvenli yarınların garantisi olabileceklerdir. Teorik olarak yürütülen bu çalışmada yükseköğretimde çevre eğitiminin önemi vurgulanacaktır.

Anahtar kelimeler: Çevre eğitimi, yükseköğretim

An Alternative Solution to Environmental Problems: Environmental Education in Higher Education

Abstract

Today, environmental problems have reached critical levels. Unconscious behaviors of people towards nature are the most important factor for the current status of environmental problems. Despite the laws that protect the environment, the desired results can not be achieved unless you change the perspective of people towards the environment. Young people are the hope of a society. Environmentally educated young people in higher education will be guarantee of more secure tomorrows. The importance of environmental education in higher education will be highlighted in this theoretical study.

Key words: Environmental education, higher education

1. Giriş

Küresel boyuttaki çevre sorunları tüm canlıların geleceğini tehdit etmektedir. Çölleşen ormanlar, yok olan doğa, değişen iklim koşulları ve artan kirlilik bu durumu en çarpıcı şekilde gözler önüne sermektedir. İnsanların bu durum karşısında duyarsız kalmaları ve doğaya karşı bilinçsiz davranışlarını sürdürmelerinin, çevre sorunlarının bugünkü duruma gelmesinde en önemli etken olduğu söylenebilir. Ancak insanlar da diğer canlılar gibi çevrenin parçasıdır ve yaşamak için sağlıklı ve güvenilir çevreye muhtaçtırlar. Böyle olmasına rağmen, insanlar doğayı kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmaya tüm hızıyla devam etmektedirler. Tüm bu olumsuz koşullar karşısında cezalar ve caydırıcı yasalar da bir yere kadar etkili olabilmektedir. Öncelikle insanların çevreye karşı bakış açıları değiştirilerek doğayla uyumlu bir yaşam biçimini benimsemelerinin sağlanması ve toplumun her kesiminin çevre bilincinin

artırılması gerekmektedir. Çevre bilinci yüksek bir toplum yapısına ancak kültür seviyesi yüksek, çevrenin gelecek nesiller için önemini gerçekten kavramış bir gençlik ile ulaşılabilecektir. Çünkü gençler sağlıklı ve güvenli yarınlar adına bir toplumun umududur. Gençleri yetiştiren yükseköğretim kurumlarına bu konuda büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Yükseköğretimde çevre eğitimi ile çevre bilinci artırılan gençler, mezun olduklarında farklı iş alanlarında çevrenin korunması ve geliştirilmesi konusunda ellerinden gelen gayreti gösterebilecek, çevre sorunlarının çözümüne rehberlik edebileceklerdir.

1. Çevre Kavramı

Çevre canlılar için çok geniş bir anlam ifade etmektedir. Yaşamın sürdürülebilirliği için vazgeçilmez nitelikte olan çevre, canlı ve cansız öğeleri ile bir bütündür. Bu bütünlük içerisinde canlılar doğup, büyümekte ve çevre şartlarına uyum sağlayarak hayatta kalabilmektedirler.

Canlılar için çok önemli bir yeri olan çevre kısaca canlıların yaşamı üzerinde etkili olan faktörler bütünlüğü olarak tanımlanabilir [1]. Bir başka tanıma göre çevre, insan faaliyetleri ve canlı varlıklar üzerinde hemen ya da süre içinde dolaylı yada dolaysız etkide bulunabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve toplumsal etkenlerin belirli bir zamandaki toplamı olarak da ifade edilebilir [2]. Çevre insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları fiziksel, biyolojik, toplumsal, ekonomik ve kültürel ortamdır [3].

Çevre kavramı, insanın diğer insanlarla karşılıklı ilişkilerini, insanların bu ilişkiler sürecinde birbirlerini etkilemesini, insanın kendi dışında kalan tüm canlı varlıklarla, yani bitki ve hayvan türleriyle olan karşılıklı ilişkilerini ve etkileşimini, insanın canlılar dünyası dışında kalan ama canlıların yaşamlarını sürdürdükleri ortamdaki tüm cansızlarla, yani hava, su, toprak, yeraltı zenginlikleri ve iklimle olan karşılıklı ilişkilerini ve bu ilişkiler çerçevesinde etkileşimini anlatmaktadır [4]. Çevre niteliğine göre fiziksel ve sosyal çevre olmak üzere iki ana başlık altında incelenebilir [5].

İnsanın içinde yaşadığı, varlığını, özelliğini ve niteliğini fiziksel olarak algıladığı ortam olan fiziksel çevre, oluşumu bakımından doğal ve yapay olmak üzere iki kısımda incelenebilir. Doğal çevre, insanın oluşumuna katkıda bulunmadığı, hazır bulunduğu bir çevredir ve bileşenleri canlı ve cansız olmak üzere iki grupta toplanmaktadır. İnsan, bitki ve hayvanlar doğal çevrenin canlı öğelerini, canlıların yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli olan hava, su, toprak, yer kabuğunu oluşturan katmanlar ve yer altı kaynakları ise cansız öğelerini oluşturmaktadır. Yapay çevre, insanın bilgi ve kültür birikimine dayanarak, doğal çevresinde bulmuş olduğu yer altı ve yerüstü zenginliklerini kullanarak kendisinin yarattığı çevreyi anlatmaktadır. Temel özelliği, insan elinden çıkmış olması olarak belirtilebilir. Fiziksel çevre içinde bulunan insanların ekonomik, toplumsal ve siyasal dizgeleri çerçevesinde yarattıkları ilişkilerin tümü ise sosyal çevreyi oluşturmaktadır [4].

2. Çevre Eğitimi Kavramı ve Çevre Bilincine Etkisi

İnsanların doğaya karşı bilinçsizce yapmış oldukları davranışların, günümüzde çevre sorunlarının en önemli nedenlerinden birisi olduğu söylenebilir. İnsanlar kendi amaçları doğrultusunda yaşadıkları çevreyi yok ederek aslında kendi geleceklerini yok etmektedirler.

Çevreyi koruma ve geliştirmenin yolu ise eğitilmiş ve çevre bilinci yüksek bireylerden geçmektedir. Çevre bilincine sahip bireylerden oluşan bir toplum yapısına ulaşabilmeye çevre eğitimi anahtar kavramdır. Çevre eğitimi ile çevre bilinci artırılan toplum bireyleri, çevre sorunlarının çözümüne ışık tutabileceklerdir.

Çevrenin korunması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesi konularında gösterilen çabaların amacı daha sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşama imkanlarının sağlanması olarak belirtilebilir. Bunu sağlayacak olan da yine insan olduğu için çevre konusunda istenilen, başarılı sonuçların alınmasının doğrudan doğruya insan unsuru ile ilgili olduğu söylenebilir. Bu da insanın çevre konusunda gerekli biçimde eğitilmesi, geliştirilmesiyle mümkün olabilecektir. İnsanı bilinçlendirip geliştirmek ise, insanlara gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılabilmesi ile sağlanabilecektir [6]. İşte çevre eğitiminin temeli doğayı ve doğal kaynakları korumaya yönelik olup, çevre eğitimi bilgi vermenin yanında insan davranışını da etkilemektedir. Olumlu ve kalıcı davranış değişiklikleri kazandırmak ve sorunların çözümünde bireylerin aktif katılımını sağlamak çevre eğitiminin temel hedefi olarak belirtilebilir [7]. Çevre eğitimi, mevcut ve olabilecek çevre sorunlarının çözümü için bireysel veya ortak hareket noktasında insanlara bilgi, değer, beceri ve deneyim kazandırarak çevre bilincini geliştiren bir eğitim süreci olarak tanımlanabilir [8]. Çevre eğitimi, çevre ve ilgili konularda bilinçli, mevcut çevre problemlerinin çözümüne katkı sağlayacak ve yenilerinin oluşumunu engelleyebilecek bilgi, beceri, tutum, güdü, kişisel ve toplumsal görev ve sorumluluklara sahip bir dünya nüfusu geliştirme amacı olan, yaşam boyu süren disiplinlerarası bir yaklaşımdır [9]. Bireyin doğal ortamı algılamasını sağlamak, değer ve davranışlarını olumlu yönde etkilemek için yapılan çevre eğitiminin temel amacı; çevre bilinci, doğal çevreyi koruma ve kullanma ile ilgili duyarlılığını geliştirmektir [10]. Çevre eğitimi ile yeryüzünün kaynakları ve güzelliklerinin sürdürülebilirliği için insanlardaki sorumluluk duygusunun açığa çıkarılması hedeflenmektedir [11]. Toplumun tüm kesimlerini çevre konusunda bilinçlendirmek, bilgilendirmek, olumlu ve kalıcı davranış değişikliklerini kazandırmak ve bireylerin aktif katılımlarını sağlamak gibi temel hedefleri olan çevre eğitiminden, yalnız bilgi vermek ve sorumluluk hissi oluşturmakla kalmayarak, insan davranışına da etki yapması beklenmektedir [6]. Çevre eğitimiyle çevre bilinci artan toplum bireyleri, çevreyi korumak ve geliştirmek için ellerinden gelen gayreti gösterebilecek, gelecek nesillere de bu bilinci aşılayabileceklerdir.

Birçok bilim insanının vurguladığı gibi çevre bilinciyle; çevre bilgisi, çevreye olan tutum ve çevreye yararlı davranışlar amaçlanmaktadır. Bunlar kısa olarak şu şekilde açıklanabilir [12]: (Erten, 2004, s. 4-5):

- **Çevre Bilgisi:** Çevreye ait sorunlar, bu sorunlara aranan çözüm yolları, ekolojik alandaki gelişmeler ve doğa hakkındaki tüm bilgiler olarak belirtilebilir.
- **Çevreye Yönelik Tutumlar:** Çevre sorunlarından kaynaklanan korkular, kızgınlıklar, huzursuzluklar, değer yargıları ve çevre sorunlarının çözümüne hazır bulunuşluk gibi kişilerin çevreye yönelik olarak gösterdikleri olumlu veya olumsuz tavır ve düşüncelerin hepsini kapsamaktadır.
- **Çevreye Yararlı Davranışlar:** Çevrenin korunması için gösterilen gerçek davranışlardır. Bu tür davranışlar literatürde çevre dostu veya çevreye yararlı davranışlar olarak yer almaktadır.

Çevre bilinci bireyin;

- Toplumsal, tarihsel, doğal çevresini kavrayarak bilinçli bir duyarlılık edinmesini,
- Çevreyle ilgili karşılaşılan sorunların çözümünde sivil toplum örgütleri yoluyla kararlara katılmasını, haklarını savunmasını, tepkisini göstermek için girişimlerde bulunmasını,
- Çevreyi yok etmeden kullanma gereğini kavramasını,

- Doğal yaşamın ve doğal kaynakların insan yaşamı için önemini ve vazgeçilmezliğini kavramasını,
- Tarihsel, toplumsal, doğal çevresinde gerçekleşen olaylarla ilgilenmesi ve bu olayları izlemesini,
- Bütün tüketim etkinliklerinde, tasarrufu ön planda tutmasını gerektirmektedir [13].

Toplumun tüm kesimlerini çevre konusunda bilinçlendirmek, olumlu ve kalıcı davranış değişiklikleri kazandırmak ve aktif katılımı gerçekleştirmek gibi temel bir hedefi olan çevre eğitiminin, bu hedefine ulaşabilmesi için öngörülen bazı çözüm önerileri aşağıda sıralanmaktadır [14]:

- Çevre bilincinin kazandırılmasında en önemli etken olarak görülen çevre eğitimi, toplumun tüm yerlerine ulaştırılmalı, her yaş grubu ve meslek çalışanı çevre eğitimi konusunda bilgilendirilmelidir.
- Okulöncesinden başlayarak öğrencilere uygulamalı çevre eğitimi verilmeli, çocuklara çevreyi tanıtıcı, doğayı sevdirci mesajlarla birlikte çevre sorunları sonucu ortaya çıkan felaketler düzeylerine uygun bir şekilde anlatılmalıdır.
- İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında öğretim programlarında çevre eğitimi dersi zorunlu ders olarak okutulmalıdır.
- Yükseköğretim kurumlarında çevre mühendisliğinin dışında sosyal bilimler, iktisat, hukuk, jeoloji, tıp gibi bilim dalları içerisinde de çevre konularına yer ve önem verilmelidir.
- Kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan personele hizmet içi eğitim kursları yoluyla çevre bilinç ve duyarlılığı kazandırılmalıdır.
- Kitle iletişim araçları vasıtasıyla çevre eğitiminin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Özellikle çocuk programları ve çizgi filmlerde çocuklara doğayı ve doğal yaşamı sevdirci temalar işlenmelidir.
- Çevre korumasında çevre dostu malların üretim ve tüketimi özendirilmeli, toplum bazında buna yönelik çalışmalar yürütülmelidir.
- Sınıflarda “çevre öğrenme merkezleri”, “çevre köşeleri” veya “doğa ve bilim köşeleri” oluşturulmalıdır.
- Çevre eğitimi etkinliklerine öğrencilerle birlikte aileleri de dahil edilmelidir.
- Üniversitelerin lisansüstü programlarında yapılacak çalışmaların projeler halinde ulusal ve uluslararası kuruluşlara götürülmesi ve destek sağlanması gerekir. Özellikle UNESCO, UNEP, Avrupa Birliği Araştırma Fonları çerçevesinde yürütülen büyük çaplı araştırmalarda ülke bazında, çalışma grupları olarak yer alınmasına çalışılmalıdır [14].

Çevre bilinci, bugün sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşamayı desteklemekte ve çevre sorunları karşısında insan tutum ve davranışlarındaki değişimin önemli bir göstergesini oluşturmaktadır [15]. Çevre bilincinin topluma işlenmesi ve bu konuda kamuoyunun oluşması eğitime bağlı bulunmaktadır [16]. Doğal ve yapay çevrenin bozulması halinde insanların büyük zorluklarla karşılaşacağını bilmesi ve anlaması için her türlü eğitim imkanlarından faydalanılarak onlara çevre bilincinin verilmesi gerekmektedir. Çevre bilincine ulaşılmasında da insanların sosyal davranışlarını temelden değiştirebilecek, etkili ve kapsamlı bir çevre eğitiminin en önemli koşul olduğu söylenebilir [17]. Çevre eğitimi ile birey davranışlarında çevreye karşı olumlu ve sorumlu yönde değişim hedeflenmektedir [18]. Bu hedef doğrultusunda yükseköğretim öğrencilerinin çevreye karşı bakış açıları olumlu yönde değiştirilebilirse, gelecek nesillerin daha güvenilir ve sağlıklı bir çevrede yaşama şansı artabilecektir. Çünkü mezun olduklarında belirli konulara gelecek olan yükseköğretim gençliği, çevre sorunlarının çözümünde kilit role sahip olacaklardır.

3. Yükseköğretimde Çevre Eğitimi ve Önemi

Eğitim ile bireyin davranışlarında belli amaçlara göre değişiklik oluşturulabilmektedir. Bireyin davranışlarındaki değişim ise toplumun dokusunu etkilemektedir. Çünkü eğitim sürecinden geçen bireyin kişiliği farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşmektedir [19]. İşte çevre eğitimi insanların doğal çevreyi algılamasını sağlamak, çevreyle ilgili değerleri ve davranışları olumlu yönde geliştirmek için verilmektedir. Temel amaç; çevre bilinci, doğal çevreyi koruma ve kullanmaya yönelik duyarlılığı arttırmak olarak belirtilebilir [20].

Yükseköğretimde çevreye yönelik olarak belirlenmiş temel içerik ve dersler bulunmamaktadır. Eğitim fakültelerinde okutulan öğretim programları incelendiğinde, az sayıda anabilim dalında çevre içerikli derslerin okutulduğu görülmektedir. Bu anabilim dalları Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Biyoloji, Coğrafya ve Sınıf Öğretmenliği anabilim dallarıdır. Okutulan dersler ise Çevre Bilimi, Çevre Sorunları, Çevre Eğitimi ve Günümüz Dünya Sorunları gibi birkaç dersten öteye gitmemektedir. Bu olumsuz tablonun öğretmen adaylarında çevre duyarlılığı ve farkındalığı oluşturmak için yeterli olduğu söylenemez [21]. Yükseköğretimde ise çevreye yönelik bilgiler daha çok fen bilimleri bölümlerinde okuyan öğrencilere öğretilmektedir. Ancak öğrencilerin çevre, çevre sorunları ve etkileri ile ilgili edindikleri bilgiler, daha çok soyut ve karmaşık bilgiler olmasından dolayı, öğrencilere çevre konularında yorum yapabilmeleri için yeterli gelmemektedir [22].

Türkiye’de örgün eğitim çerçevesinde, çevre eğitimine ilişkin özel bir öğretim programı bulunmamakla birlikte, çevre ile ilgili temel bilgiler ilköğretim ve lise eğitim programlarının içinde yer alan farklı dersler kapsamında verilmektedir. Yükseköğretime ilişkin olarak da, ulusal olarak benimsenmiş ya da uygulanan belirli bir çevre eğitimi politikası bulunmamaktadır [23]. Bu nedenle yükseköğretimde, çevre ile ilgili konularda, ulusal ölçekte standart bir eğitim altyapısından ya da uygulamasından bahsetmek pek mümkün görünmemektedir. Oysa yükseköğretim kurumlarının, küresel toplumun yaşam kalitesinin iyileştirilmesine katkıda bulunacak, gerekli bilgiye, yeteneğe ve değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesinden sorumlu olduğunun göz ardı edilmemesi gerekmektedir [24].

Yükseköğretim kurumlarında yetişen öğrenciler, mezun olduktan sonra değişik meslek gruplarında ve çalışma hayatının farklı kademelerinde söz sahibi olacak ve kendi toplumlarının geleceğine yön vereceklerdir. Tüm kararlarında çevre değerlerini gözeterek ve çevre korumayı hedef edinen, çevre bilinci ve kültür seviyesi yüksek, çevre değerlerini koruyan ve gelişmesine hizmet eden bir neslin varlığı, daha sağlıklı ve güvenli yarınlar adına umut vericidir. Çünkü çevre sorunlarının bugünkü duruma gelmesinde insan çok önemli bir faktördür. Ancak bu sorunların çözüme kavuşturulmasında da yine insan faktörü kilit noktadır. O halde topluma yön verecek olan bireylerin çevre eğitimi ile bilinçlendirilmesi pek çok sorunu kökünden çözüme kavuşturabilecek, toplumun genel olarak çevre duyarlılığını artırabilecektir. Yükseköğretim gençliğinin böyle bir bilinçle sahip olmasında eğitim hayatlarında almış oldukları çevre eğitimi yol gösterebilecektir.

Toplumun her kesimi için yaşamsal önem taşıyan, insanlık ve dünyanın geleceğini giderek artan bir hızla tehlikeye sokan çevre sorunlarının çözümünde doğanın savurganca, gelişigüzel sömürülmesinin altında yatan gerçeklerin olduğu gibi saptamasında yarar bulunmaktadır. Bu da toplumdaki çıkar çelişkilerinin bireyciliğin, kâr dürtüsünün, ekonomik, toplumsal, siyasal

ilişkilerin, karar verme süreçlerinin ayırdına varmayı gerekmektedir. Çevre sorunlarını, yalnızca çevre kirlenmesinin önlenmesi, çevrenin korunması olarak anlamak yanıltıcı olacaktır [25]. Bu bağlamda yükseköğretim öğrencilerine verilecek çevre eğitiminin, gerçek amacına hizmet ederek sadece kavramsal teorik bilgilerle sınırlı kalmayıp, çevre sorunlarının asıl nedenini, insanın var oluşundan bu yana çevreyi nasıl değiştirip dönüştürdüğünü göstererek, çevre sorunlarının çözümünde gerekli olan sorumluluk bilincini aşılması gerekmektedir. Aksi halde sadece eğitim programlarındaki boşluğu doldurmak üzere tasarlanmış, yapılması gerektiği için yapılan ve sembolik bir anlamdan ibaret bir ders olmaktan öteye gidemeyecektir. Öğrencilerin aldıkları eğitimle bilinç kazanmaları, canlılara saygı duymayı ve yaşadıkları çevreyi kalkındırmayı kendilerine bir amaç edinmeleri ve meslekleri ile çevre sorunlarının çözümüne nasıl katkı sağlayabileceklerini öğrenmeleri gerekmektedir. Sadece eğitim fakülteleri ile sınırlı kalmayarak, çevre eğitiminin tüm yükseköğretim kurumlarında yaygınlaştırılması ve bu konuda eğitim verebilecek akademik personel sayısının nitelik ve nicelik yönünden artırılması çevre bilinci yüksek bir yükseköğretim gençliği yetiştirilmesine katkı sağlayabilecektir.

Çevre eğitimi verebilecek akademik personelin bu alanda kendini geliştirmiş olması ve çevre eğitiminde disiplinlerarası bakış açısını kazanmış olması çevre eğitiminin başarıya ulaşabilmesinde büyük önem taşımaktadır [26]. Bu konuda ülkemizdeki mevcut duruma bakıldığında, üniversitelerin mühendislik fakültelerinde yer alan çevre mühendisliği dışında, ekoloji/çevrebilim konusunda kurulmuş bölümler bulunmamaktadır. Bazı araştırma enstitüleri olmakla birlikte, bunların ekolojiye yaklaşımı da doğa bilimleri merkezlidir. Bu durumun tek istisnasının, 1994 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kurulmuş olan Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı olduğu söylenebilir. Lisansüstü eğitim faaliyetlerini sürdüren Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı'nın temel amacı; çevrenin sosyal, biyolojik, fiziksel, kültürel ve politik boyutunu bir bütün olarak ele almak ve çevre konusuna bütüncül bir yaklaşım modeliyle ulaşmaktır. Bu amaçla, çevre ve ekoloji konusu ders programında tüm boyutlarıyla ele alınmaktadır. Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, çevre sorunlarına bütüncül ve disiplinlerarası bir bakış açısıyla, akılcı ve sürdürülebilir çözümlerin üretilmesine yönelik ulusal ve uluslararası niteliklere sahip temel araştırmaların yapılabilmesine olanak sağlamayı; çevre bilimleri alanlarında araştırma-irdeleme yapabilen, doğru karar verme yetisine ulaşmış bireyler yetiştirmeyi ve bilimsel bilgi üretmeyi hedeflemektedir [27]. Çevre bilinci ancak böyle bir disiplinlerarası eğitim anlayışı çerçevesinde yetişen akademisyenler ile yükseköğretimdeki öğrencilere aşılabilir ve gerçek amacına hizmet edebilecektir. Çünkü pek çok boyutu olan çevrenin yine çok yönlü sorunları bulunmaktadır. Bu sorunların çözümü de çevreye bütüncül olarak yaklaşmayı gerektirmektedir.

Sonuç

Çevre sorunlarıyla mücadele edilebilmesinde çevre bilinci yüksek, çevre değerlerine önem veren bir neslin gerekliliği göz ardı edilemez. Çünkü tüm önleyici tedbirler ve yasalarla çevre sorunları önlenmeye çalışılırsa çalışılsın, yine de katlanarak hız kazanmaya devam etmektedir. Ancak artık doğanın taşıma kapasitesi de tükenme noktasına gelmektedir. Çevre sorunlarının köklü bir şekilde çözüme kavuşturulabilmesi için öncelikle insanların bilinçlendirilmeleri ve çevre-insan uyumlu birlikteliğinin bir an önce sağlanması gerekmektedir. Bu noktada çevre eğitimi faaliyetleri ile çevre bilinci artırılan yükseköğretim gençliğinden çok şey beklenmektedir. Eğitim veren, bilgi üreten, topluma hizmet eden ve gençliği yetiştiren yükseköğretim kurumları ise toplumun geleceği açısından büyük önem taşımaktadırlar. Yükseköğretimde yetişen gençlere çevre bilincinin verilmesi çevre

sorunlarına köklü çözümler gelmesini sağlayabilecektir. Çünkü yarınlarmın, yöneticileri, hukukçuları, öğretmenleri, mühendis ve daha nice meslek gruplarının çevre bilincine sahip olması, çevre bilinci yüksek bir toplum yapısı ile aynı anlama gelmektedir. Böyle bir bilince kavuşabilmek için tüm seviyedeki eğitim kurumlarında çevre bilincinin verilmesine çaba göstermek gerekmektedir. Daha güvenilir ve yaşanabilir bir çevreye ulaşabilmek için tüm yükseköğretim kurumları ile beraber diğer her seviyedeki eğitim kurumlarında da çevre eğitiminin yaygınlaştırılması ve çevreye yönelik ders sayısının artırılarak içeriklerinin zenginleştirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- [1] Türk A. Çevre nedir?. Kıvanç M ve Yücel E, editörler. Çevre ve insan. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 1998, s. 1-12.
- [2] Dinçer M. Çevre gönüllü kuruluşları. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayını; 1996.
- [3] Türkiye Cumhuriyeti Çevre Kanunu, <http://izindenetim.cevreorman.gov.tr> (24.07.2014).
- [4] Keleş R, Hamamcı C, Çoban A. Çevre politikası. Ankara: İmge Yayıncılık; 2009.
- [5] Yücel E. Canlılar ve çevre. Özata A, editör. Biyoloji, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 1999, s. 823-109.
- [6] Aydın F, Çepni O. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi 2012; 18: 189-207.
- [7] Şimşekli Y. Çevre bilincinin geliştirilmesine yönelik çevre eğitimi etkinliklerine ilköğretim okullarının duyarlılığı. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2004; 17(1): 83-92.
- [8] Indabawa S, Mpofu, S. The social context of adult learning in Africa. UK: Pearson; 2006.
- [9] Deniz H, Genç H. İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin yaşadıkları çevrede bulunan milli parklara yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi (Isparta ili örneği). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü Dergisi 2010; 1: 9-25.
- [10] Başal H A. Okulöncesi eğitimde uygulamalı çevre eğitimi. Sevinç M, editör. Erken çocuklukta gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2003, s. 366-378.
- [11] Palmer J A. Environmental education in the 21 st century, theory, practice, progress and promise. New York, USA: Routledge; 2003.
- [12] Erten S. Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır?, Çevre ve İnsan Dergisi. Ankara: Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın Organı; 2004.
- [13] Öztekin Z. (2006). İlk ve ortaöğretimde çevre eğitimi. Ankara: II. Çevre Hekimliği Kongre Kitabı; 2006, s. 210-212.
- [14] Demirkaya H. Çevre eğitiminin Türkiye'deki coğrafya programları içerisindeki yeri ve çevre eğitimine yönelik yeni yaklaşımlar. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2006; 16(1): 207-222.
- [15] Çolakoğlu, E. Haklar söyleminde çevre eğitiminin yeri ve Türkiye'de çevre eğitiminin anayasal dayanakları. TBB Dergisi 2010; 88: 151-171.
- [16] Orhon D, Sözen S, Görgün E. Ulusal çevre eylem planı atıksu yönetimi. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi; 1998.
- [17] Yıldız K, Yılmaz M, Sipahioğlu Ş. Çevre bilimi ve eğitimi. Ankara: Gündüz Eğitim; 2008.
- [18] Johnson E, Mappin, M. Environmental education and advocacy. UK: Cambridge University Press; 2005.
- [19] Fidan N. Okulda öğrenme ve öğretme. Ankara: Pegem Akademi; 2012.

- [20] Kahyaoğlu M. (2009). Öğretmen adaylarının fen ve teknoloji dersinde çevresel problemlerin öğretime yönelik bakış açıları, hazır bulunuşlukları ve öz-yeterliliklerinin belirlenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2009; 9 (17): 28-40.
- [21] Meydan A, Doğu S, Dinç M. (2009). Öğretmen adaylarının çevre sorunları konusundaki farkındalık ve duyarlılıkları. Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi 2009; 28: 153-168.
- [22] Çakmak M, Akçöltekin A. 8. Sınıf öğrencilerinin sera etkisi hakkındaki bilgi düzeylerinin ve kavram yanılgılarının tespit edilmesi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2012; 4(7): 144-158.
- [23] Erdal H, Erdal G, Yücel M. Üniversite öğrencilerinin çevre bilinç düzeyi araştırması. Gaziosmanpaşa Üniversitesi örneği. Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi 2013; 4: 57-65.
- [24] Oğuz O, Çakıcı I, Kavas S. Yüksek öğretimde öğrencilerin çevre bilinci. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi 2011; 12: 34-39.
- [25] Geray C. Çevre için eğitim. Keleş R, editör. İnsan çevre toplum, Ankara: İmge Kitabevi; 1997, s. 323 342.
- [26] Nicholson M. The new environmental age. UK: Cambridge University Press; 1989.
- [27] Mutlu A. Türkiye’de çevre sorunları literatürünün baskın niteliği ve sosyal bilimler yaklaşımının gerekliliği. Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi 2009; 1(1): 71-82.